

V Praze dne 03. září 2009

Ministerstvo zdravotnictví ČR
Právní odbor
Palackého nám. 4
128 01 Praha 2

k rukám Mgr. Davida Kotrise,
ředitele právního odboru

Zpracovali: **JUDr. Jaromír Bláha - advokát/partner**
JUDr. Simona Mašková – advokátka
JUDr. Bc. Ladislav Veselý – advokátní koncipient

- **Věc: Právní posouzení problematiky domácích porodů se zaměřením na případnou trestněprávní odpovědnost matky v případě, kdy v důsledku domácího porodu dojde k poškození zdraví dítěte či k jeho úmrtí**

Vážený pane řediteli,

dovolujeme si Vám předložit právní stanovisko naší advokátní kanceláře týkající se posouzení problematiky domácích porodů se zaměřením na případnou trestněprávní odpovědnost matky v případě, kdy v důsledku domácího porodu dojde k poškození zdraví dítěte či k jeho úmrtí.

OBSAH

1. PŘEDMĚT PRÁVNÍ ANALÝZY.....	2
2. SOUVISEJÍCÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY.....	2
3. POUŽITÁ LITERATURA.....	2
4. PRÁVNÍ POSOUZENÍ.....	2
5. ZÁVĚRY.....	6
6. VÝHRADY.....	7

1. Předmět právní analýzy

Předmětem této analýzy je právní posouzení *problematiky domácích porodů se zaměřením na případnou trestněprávní odpovědnost matky v případě, kdy v důsledku domácího porodu dojde k poškození zdraví dítěte či k jeho úmrtí.*

2. Související právní předpisy

Při vypracování právního rozboru jsme vycházeli z platné právní úpravy a dostupné relevantní judikatury. Na výše uvedenou problematiku se vztahují zejména tyto právní předpisy:

- Usnesení Předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., kterým se vyhláší Listina základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku (dále jen "LZPS")
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“)
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TŘ“)
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“)
- Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o péči o zdraví lidu“)
- Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušeni těhotenství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoUP“)
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „TZák“) s účinností od 1.1.2010
- Vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky (dále jen „Vyhláška“)
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o rodině“)

3. Použitá literatura

- Šámal, Púry, Rizman, *Trestní zákon*, komentář, II. díl (§ 91 až § 301), 6. doplněné a přepracované vydání – Praha : C.H.Beck 2004
- Jiří Jelínek a kolektiv, *Trestní právo hmotné*, obecná část, zvláštní část, 2. aktualizované vydání, Praha 2006
- Oto Novotný a kol., *Trestní právo hmotné, II., Zvláštní část*, 3. přepracované vydání, Praha 1997

4. Právní posouzení

Především, že předmětem právního posouzení obsaženého v této analýze je problematika domácích porodů v případě, kdy v důsledku domácího porodu dojde k poškození zdraví dítěte či k jeho úmrtí, nevztahuje se již na případy, kdy dojde k porodu mimo zdravotnické zařízení, avšak bez předchozí vůle rodičky. Stejně tak nejsou podrobeny právnímu zhodnocení v úvahu přicházející situace, kdy těhotná žena již v době těhotenství

pojala úmysl novorozené dítě ihned po porodu usmrtit. Tuto eventualitu uvedeme pouze v souvislosti s možnou právní kvalifikací, vztahující se k usmrcení dítěte po porodu.

4.1 vymezení pojmu domácí porod

Pro potřeby této analýzy je za domácí porod považovat porod, který se uskuteční v bydlišti matky – rodičky (dále jen „domácí porod“), neuskuteční se tedy ve zdravotnickém zařízení. Velmi podstatným aspektem v tomto směru je předpokládaná skutečnost, že domácí porod rodička dopředu plánovala a byla srozuměna s případnými riziky, které by mohl domácí porod přinést.

4.2 Vymezení právní způsobilosti z hlediska občanskoprávního

Ve smyslu článku 6 odst. 1 LZPS *„Lidský život je hoden ochrany již před narozením“*. Článek 6 LZPS je systematicky zařazen v hlavě druhé oddílu prvním LZPS, nazvaném *„Základní lidská práva a svobody“*. Jak vyplývá z Komentáře k Ústavě a LZPS, formulace *„je hoden ochrany“* není normou, která by vyjadřovala příkaz, zákaz nebo dovolení, ale je výrokem, který obsahuje normu etickou, tedy především vůli zákonodárce, aby lidský život této ochrany požíval. LZPS neřeší otázku, zda má plod vlastní právní subjektivitu, či zda je součástí těla matky, a je chráněn pouze jejím prostřednictvím. Zastáváme názor, že plod je chráněnou hodnotou, která se liší od hodnoty života a zdraví již narozeného člověka. Ochrana *„nascitura“* je dále zajištěna i normami občanského a trestního práva. Ve vnitrostátním právu se výše uvedené ustanovení LZPS provádí především celým zněním ZoUP a následně ustanoveními § 227 - 228 TZ (nedovolené přerušování těhotenství).

Dle příslušných ustanovení občanského zákoníku *„Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením. Tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé.“* Dle ust. § 2 Vyhlášky, tedy z hlediska lékařského, se přitom narozením živého dítěte rozumí jeho úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže dítě projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost 500 g a vyšší anebo nižší než 500 g, přežije-li 24 hodin po porodu. Známkami života se pak rozumějí dech nebo akce srdeční nebo pulsace pupčnicku nebo aktivní pohyb svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta nebyla porozena.

Na základě výše uvedeného je možné konstatovat, že *do doby před oddělením plodu od těla matky lze z hlediska právní způsobilosti hovořit pouze o matce, neboť nenarozené dítě je součástí jejího těla*. Toto pojetí není z hlediska trestně právního posouzení, zda lze matku postihnout, pokud se rozhodne zvolit variantu domácího porodu, kdy v důsledku domácího porodu dojde k poškození zdraví dítěte či k jeho úmrtí, podstatné.

4.3 Vymezení pojmů plod a novorozené dítě z hlediska trestního práva

Trestní nauka považuje za novorozené dítě, dítě od počátku porodu, a to i tehdy, když zcela neopustilo matčino tělo a není tedy od něj zcela odděleno. Až do počátku porodu jde o lidský plod. Plod přechází v živého člověka okamžikem počátku porodu. Toto vymezení odpovídá i soudnělékařským názorům, že dobou, kdy přestává existovat plod a začíná existovat dítě, je okamžik počátku porodního procesu, tj. příchodu prvních porodních bolestí.

Porod je proces, který trvá určitou dobu, a z hlediska trestního práva je třeba zvolit určitý okamžik jako rozhraní důležité pro trestní ochranu, resp. pro kvalifikaci trestné činnosti jako trestných činů vraždy podle ustanovení § 219 trestního zákona a vraždy novorozeného dítěte matkou podle ustanovení § 220 trestního zákona a trestných činů nedovoleného přerušení těhotenství podle ustanovení § 227 až § 229 trestního zákona. Rozhodujícím časovým rozhraním z hlediska trestního práva je začátek porodu, což plyne z dikce ustanovení § 220 trestního zákona, podle kterého jde o vraždu novorozeného dítěte již při porodu.

To pak samozřejmě platí nejen pro matku, která je tímto ustanovením privilegována, ale tím spíše i pro ostatní, kteří jsou postihováni pro trestný čin vraždy podle ustanovení § 219 trestního zákona.

V nauce i v praxi se sice vyskytují názory, že rozhodujícím okamžikem, kdy plod přechází v živého člověka, je až okamžik oddělení dítěte od těla matky, popřípadě okamžik prvního nádechu či výdechu, ať už spontánního nebo při kříšení. Při přijetí tohoto názoru by však usmrcení dítěte matkou při porodu až do okamžiku oddělení dítěte od těla matky nebo okamžiku prvního nádechu nebo výdechu bylo beztrestné, neboť dle ustanovení § 229 trestního zákona není těhotná žena, která sama přeruší těhotenství, trestná, přičemž za přerušování těhotenství je považováno usmrcení lidského plodu.

Výše uvedený a soudní praxí zastávaný názor na vymezení pojmu novorozené dítě, jakož i vymezení, kdy nastává okamžik, kdy přestává být dítě plodem, je důležitý k dalšímu vymezení trestní odpovědnosti osob, tedy nejen matky – rodičky, v souvislosti s jednáním a následky vzniklými v příčinné souvislosti s domácím porodem.

Lidský plod, tedy „dítě“ do počátku porodu je chráněno prostřednictvím prostředků trestněprávní ochrany zdraví matky. Tento fakt je zohledňován ustanovením § 89 odst. 7 písm. g) trestního zákona. Jedná se zde o následek, kdy při trestněprávněrelevantním jednání dojde k usmrcení plodu, tedy dojde k jednání, jehož následkem je smrt (odumření) plodu, aniž dojde současně nebo bezprostředně k jeho vypuzení. V literatuře se vyskytuje i jiné rozlišení potratu a usmrcení plodu založené na lékařské terminologii, podle něhož je:

a) *potratem* vypuzení plodu a placenty z dělohy do 28. týdne (tj. do 7 lunárních měsíců neboli 196 dní) těhotenství

b) *usmrcením plodu* ukončení těhotenství po 28. týdnu jeho trvání až do počátku porodu. Od počátku porodu již je lidská bytost, jak bylo uvedeno výše, chráněna jako člověk.

Usmrcení plodu v těle matky nelze považovat například za usmrcení člověka, tedy za usmrcení "jiného" ve smyslu ustanovení zvláštní části trestního zákona obsahujícího tento znak, ale za způsobení újmy na zdraví samotné matce, součástí jejíhož těla dosud plod je.

4.4. Trestní odpovědnost matky

V případě, kdy dojde v souvislosti s jednáním matky, nikoli dalších osob, k následku představujícímu **poškození zdraví či smrt novorozeného dítěte při domácím porodu**, je možné, při naplnění dalších obligatorních znaků, toto jednání subsumovat pod níže uvedené skutkové podstaty trestných činů

§ 219 - vražda

Naplnění znaků této skutkové podstaty trestného činu by přicházelo v úvahu například tehdy, kdy těhotná žena, která své dítě po porodu usmrtí, o svém těhotenství věděla, před okolním světem je tajila, neabsolvovala předporodní lékařské vyšetření u lékaře, na samotné narození svého dítěte se nijak nepřipravovala a ani neměla připraveny nejnnutnější věci, jež jsou pro novorozence nezbytné, na porod se úmyslně nepřipravovala a byla alespoň v hrubých rysech srozuměna s tím, že se dítěte zbaví.

K tomuto rozhodnutí dospěla matka před porodem, tedy za situace, kdy nemohla být rozrušením způsobeným porodem ovlivněna. Za takové situace je na místě kvalifikovat výše uvedené jednání matky jako trestný čin vraždy podle ustanovení § 219 trestního zákona a nikoli jako trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou podle ustanovení § 220 trestního zákona.

Pro úplnost je však nutno dodat, že jestliže tento úmysl byl pojat před porodem, ale v době, která bezprostředně předcházela porodu, tedy v případě, že se rozrušení způsobené porodem již projevilo a mělo význam na uskutečnění úmyslu, nevylučuje tato situace použití ustanovení § 220 trestního zákona.

Výše uvedená jednání jsou v této analýze uvedena jen pro dokreslení dalších možných trestněprávních následků pro matku, která po porodu usmrtí své novorozené dítě, avšak k tomuto jednání byla vedena úmyslem, který pojala ještě v době, kdy byla těhotná a nebyla tedy ovlivněna rozrušením způsobeným porodem nebo hned po něm.

§ 220 - vražda novorozeného dítěte matkou

Tato skutková podstata je privilegovanou skutkovou podstatou ke skutkové podstatě trestného činu vraždy, je k němu tedy v poměru speciality. Existuje zde skutečnost, která snižuje nebezpečnost činu pro společnost. Uvedeného trestného činu se dopustí matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu nebo hned po něm. Obě podmínky, tedy určení času „při porodu nebo hned po něm“ a existence rozrušení vyvolaného porodem, musejí být splněny najednou. V opačné případě by šlo o naplnění skutkové podstaty trestného činu vraždy. Důvodem, proč je kladen důraz na splnění výše uvedené podmínky, jsou lékařské poznatky o výrazném vlivu porodu na psychiku rodičky ve smyslu oslabení její odolnosti vůči vnějším a vnitřním podnětům a brždění plného rozvinutí mateřského citu. Rozrušení, které je způsobeno porodem je výjimečné rozplození, které má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem.

Jde o zvláštní znak trestného činu podle ustanovení § 220 trestního zákona a není jej možno zaměňovat s obecnými podmínkami trestní odpovědnosti, vyjádřenými v ustanoveních o nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti. Pro posouzení otázky, zda matka jednala v tomto psychickém stavu, je rozhodujícím podkladem posudek znalce. Přitom není podstatné, zda byly narušeny schopnosti matky rozpoznat nebezpečnost svého jednání a ovládnout ho (č. 25/1992 – I Sb. rozh. tr.). Při vymezení doby „hned po porodu“ je rozhodné trvání stavu rozrušení způsobeného porodem (č. 16/1986 Sb. rozh. tr.).

Pro správné posouzení psychického stavu matky v době porodu a hned po něm je nutné přibrat znalce z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví.

§ 207 neposkytnutí pomoci, § 221, § 222, § 223, § 224 ublížení na zdraví

Objektem výše uvedených trestných činů je život a lidské zdraví, tj. normální tělesné i duševní funkce organismu. Tyto trestné činy se vztahují na usmrcení nebo poškození zdraví fyzické osoby a plodu (§ 89 odst. 7 písm. g) trestního zákona).

O trestní odpovědnosti matky za výše uvedené trestné činy lze uvažovat leprve v okamžiku, kdy je již dítě narozeno a nedojde např. k přivolání lékaře k dítěti a vznikne následek předpokládaný výše uvedenými skutkovými podstatami.

Jestliže tedy matka, která zanedbala svou zákonnou povinnost pečovat o dítě a v důsledku tohoto došlo k jeho úmrtí, zakládá trestní odpovědnost za poruchový delikt a nikoli za trestný čin neposkytnutí pomoci dle ustanovení § 207 odst. 1 TZ.

Při splnění podmínek předpokládaných trestním zákonem, je možné trestně postihnout osoby, které byly domácímu porodu přítomny a které porušily povinnost vyplývající např. z jejich zaměstnání (tj. např. lékař, porodní asistentka apod.). Tedy jestliže lékař neposkytne při výkonu služby osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, potřebnou pomoc, připadá jeho trestní odpovědnost za trestný čin neposkytnutí pomoci podle ustanovení § 207 odst. 2 TZ v úvahu pouze tehdy, jestliže z jeho opomenutí zaviněně nevznikly žádné následky na životě nebo zdraví poškozeného. Pokud vznikly, je takový pachatel trestně odpovědný za poruchový delikt, v závislosti na formě zavinění, dle ustanovení § 219 a 224 TZ. Ustanovení § 207 TZ, o neposkytnutí pomoci je k uvedeným poruchovým deliktům subsidiární.

Nad rámec výše uvedeného Advokátní kancelář uvádí, že Česká gynekologická a porodnická společnost ve své výzvě č. 1/2007 uvedla, že **plánovaný porod mimo zdravotnické zařízení považuje za „non lege artis“, tedy nezákonný či odporující pravidlům lékařství.** V daném případě se však nejedná o ustanovení, které by bylo začleněno v právních předpisech České republiky.

De lege ferenda dochází v novém trestním kodexu k úpravě skutkových podstat vztahujících se k analyzovanému tématu. Pomineme-li skutkové podstaty vztahující se k jednání pachatele vůči plodu, tedy do okamžiku, kdy dojde k počátku porodního procesu, tj. příchodu prvních porodních bolestí, přichází v úvahu níže uvedené skutkové podstaty, jejichž znaky by mohly být naplněny jednáním matky.

Jedná se o trestné činy uvedené v hlavě I. TZák. - Trestné činy proti životu a zdraví, díl 1 - trestné činy proti životu § 140 - § 143, díl 2 - Trestné činy proti zdraví § 145 - 148.

5. Závěr

Ze shora uvedeného vyplývá, že za posuzované situace, tj. situace, kdy český právní řád porody doma nezakazuje, lze matku postihnout pouze za následek, který vznikne v příčinné souvislosti s trestněprávněrelevantním jednáním matky, které je bezprostředně spojeno s vědomou realizací porodu v domácích podmínkách (téma analýzy), tedy mimo odborné zdravotnické pracoviště. Matka je pak trestně odpovědná za způsobený následek podle účinného trestního zákona, který zavinila. Pro právní kvalifikaci je pak důležitá forma zavinění (nedbalost, úmysl). Odpovědnost dalších osob u porodu případně zúčastněných, se

posuzuje podle jejich jednání v příčinné souvislosti s následkem, které je trestněprávně relevantní a je kryto jejich zaviněním.

V úvahu přichází naplnění skutkových podstat trestných činů vraždy, vraždy novorozeného dítěte matkou, neposkytnutí pomoci anebo ublížení na zdraví.

6. Výhrady

- Dovolujeme si upozornit, že tato právní analýza je stručnou rešerší obsahující souhrn podstatných aspektů dané problematiky, vycházející pouze z dostupných a předaných podkladů a platné legislativy.
- Dovolujeme si upozornit, že naše advokátní kancelář vycházela z předpokladu věcné faktické i formální správnosti a úplnosti všech poskytnutých informací.
- Závěrem si dovoluujeme upozornit na skutečnost, že v žádném případě nelze předjímat případná budoucí rozhodnutí soudních orgánů, přičemž nelze vyloučit, že tato rozhodnutí mohou obsahovat odlišné právní závěry.

.....
JUDr. Jaromír Bláha,
advokát

.....
JUDr. Simona Mašková
advokátka